

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Alueelliselle sote-toimijalle kansallisen tason yhdenmukaiset ja yhdistetyt linjaukset sekä työkalut tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen nähdään tarpeellisina. Kokonaisuutena strategiset tavoitteet voisivat olla organisaation näkökulmasta realistisia, jos teemakohtaisesti nostetut havainnot otetaan huomioon. Lähtökohtaisesti nähdään tärkeänä, ensin keskittyä sote-toimijan sisäisen kyvykkyyden kasvattamiseen, missä valtakunnallinen tuki ja ohjaus olisi tarpeen. Maturiteetin kasvaessa voidaan laajentaa toiminnallisuuksia esim. tiedon avaamisen suhteen organisaation ulkopuolelle. Huomioitavaa on erityisesti sote-tiedon osalta erityislainsäädännön ja usean muun lain sekä valtakunnallisten toimintamallien yhteensovittaminen.

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tarvitaan valtakunnallista ohjausta ja koordinoitua, jotta isossa kuvassa olisi yhteiset ja yhdenmukaiset tavoitteet ja aikataulu alueellisille toimijoille. Lainsäädäntöä tulee myös uudistaa vastaamaan tarpeita eri näkökulmista, kuitenkin poissulkematta toisiaan esim. tiedon suojaamisessa ja hyödyntämisessä, huomioiden olemassa olevat erityis- ja yleislainsäädännöt.

Yhteistyötä eri tahojen välillä on hyvä parantaa ja tehdä yhteisiä linjauksia tiedon hyödyntämisestä ja avaamisesta. Nykyisin eri toimijoiden ohjaus on osin ristiriitaista ja aiheuttaa synteisin haasteita järjestävällä taholla.

Tavoitteet ovat realistisia ja sen kautta saatavat toimenpiteet tukisivat myös PHHYKY:n tavoitteita pitkällä tähtäimellä. Kokemus muilta toimialoilta on, että rajapintojen avaaminen vaatii paljon työtä, mikä on resursoitava vahvasti. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen aikataulut tulee olla kansallisesti yhtenevät.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoitteet ovat linjassa PHHYKYn tavoitteiden kanssa. Lainsäädännön tulee antaa selvät rajat siitä mikä tieto on julkistettavissa ja mikä ei.

Tiedon hyödyntämisessä ollaan siinä vaiheessa, että vielä usean vuoden ajan saadaan suurin vaikuttavuus panostamalla laaja-alaisen integroidun sote-yhtymän (organisaation) sisäiseen tiedon avaamiseen ja jakamiseen eri rekisterien ja toimialojen välillä. Integroitu kuntayhtymä sisältää jo monia kriittisten toimintojen edustajia. Vasta myöhemmässä vaiheessa saavutetaan vaikuttavuutta.

Pää- ja alatavoitteissa on kirjattu tiedon jakamisesta. Kuitenkin "Vaikutus"-kohdassa on rajattu tiedon jakaminen julkisille toimijoille. Mielestämme tiedon jakamisessa tulee pitkällä tähtäimellä arvioida mahdollisuuksia myös tiedon jakamiseen muiden kuin julkisen sektorin toimijoiden käyttöön.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tietosisältöjen ja –varantojen tunnistaminen ja ymmärtäminen on edellytys tiedon hyödyntämiselle ja avaamiselle. Tähän moni lainsäädäntö jo velvoittaa kuten mm. tietosuojalaki, tiedonhallintalaki ja toisiolaki.

Tiedon laadunhallintaan on tarpeen saada kansalliset toimintamallit ja mittaristot. Alueellisesti näitä edistetään, mutta niiden vertailukelpoisuus ei ole itsestäänselvyys. Laatukriteerien määrittelyssä tulee purettua juurisyyn eikä päälle liimattujen laatuohjelmien implementointiin. Juurisyillä tarkoitetaan kirjaamisen ja siihen liittyvien toimintaprosessien kehittämistä paremman laadun mahdollistavaan suuntaan. Esim. OpenEHR-mallin mukainen arkkityyppien määrittely ja kansallisen Clinical Knowledge Manager (CKM) mallinnus. Tekemällä kansallisesti yhteiset tietotyypimallit on mahdollista saavuttaa yhtenäinen tapa taltioida tietoa, jakaa tietoa ja sopiva laatukriteerit tiedolle. Vanhojen APTJ-järjestelmien vanhoihin tietokantarakenteisiin rajapintojen rakentaminen on hyvin vaikeaa ja turhaa. Rajapintojen luomisen edellytys on käytännössä järjestelmien uudistaminen.

Tiedon hyödyntämisessä keinojen rakentamisessa ollaan siinä vaiheessa, että vielä usean vuoden ajan saadaan suurin vaikuttavuus panostamalla laaja-alaisen integroidun sote-yhtymän (organisaation) sisäiseen tiedon avaamiseen ja jakamiseen eri rekisterien ja toimialojen välillä. Mahdollisessa sote-uudistuksessa on tarpeen sopia alueille yhtenäiset mittarit ja keskittyä alkuvaiheessa erityisesti kuva-indikaattorien mukaiseen raportointiin ja siihen liittyvään

tiedonsiirtoon alueilta valtionhallintoon päin. Vasta myöhemmässä vaiheessa saavutetaan vaikuttavuutta teknisten ohjelmointirajapintojen avaamiseen ulkopuolelle.

Ohjelmointirajapintojen systemaattinen käyttö kaikessa ohjelmistokehityksessä, ns. API-first periaatteella (kaikki toiminnot tehdään API:en kautta, myös normaali käyttöliittymätoteutus), ainoastaan takaa sen, että ohjelmistorajapinnat ovat riittävän kattavia ja suorituskykyisiä.

Tietojen arkistointi keskitettyihin ratkaisuihin on joltakin osin kannatettavaa. Ensin on määritettävä millä tasolla keskitetään - hyvinvointialueella yhteen rekisteriin vaiko kansalliseen rekisteriin. Kansallisen tason ratkaisuihin, kuten Kantaan, on hyvä keskittää esim. kirjaustietoja. Rajapintoja rakennettaessa on järkevää panostaa rajapintoihin kirjausdatan siirtämiseen alueen APTJ:stä Kantaan ja sieltä edelleen jakamiseen ohjelmistorajapintojen kautta muille toimijoille ja täten välttää tarve kaikille alueille luoda omat ohjelmistorajapintansa. Kun tieto on koostettu valtakunnalliseen tietovarantoon, on turhaa edellyttää aluetta avaamaan omia rajapintojaan rajapintoja kyseiseen dataan. Keskitetyistä tietovarannoista tiedon tulee olla monipuolisesti käytettävissä, jotta alueilla ei ole tarvetta rakentaa itselleen päällekkäisiä ratkaisuja.

Pää- ja alatavoitteissa on kirjattu tiedon jakamisesta. Kuitenkin "Vaikutus"-kohdassa on rajattu tiedon jakaminen julkisille toimijoille. Mielestämme tiedon jakamisessa tulee pitkällä tähtäimellä arvioida mahdollisuuksia myös tiedon jakamiseen muiden kuin julkisen sektorin toimijoiden käyttöön.

Tietoturva- ja tietosuojariskit ovat merkittäviä. Näiden asioiden hoitaminen edellyttää ratkaisuja, joita ei ole lainkaan tällä hetkellä käytössä. Täten resurssia uusien ratkaisujen ja osaamisen kehittämiseen tarvitaan merkittävästi resurssia.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Mahdollistajina tunnistettuja tekijöitä kuten osaaminen on Suomessa hyvällä tasolla. Julkishallinnon profiilia on tarpeen nostaa kilpailukykyisemmäksi, jotta osaamista saadaan houkuteltua julkiselle puolelle. Erilaisia ratkaisuja ja alustoja on rakenteilla ja toteutettuna. Niiden laajempi hyödyntäminen (esim. DVV:n ja Veron digitalisointihankkeet, Yle:n rajapintapalvelut) on tarpeen.

Mahdollistajiin liittyvät tavoitteet ovat yleviä. Tekstistä jää epäselväksi kenen tulisi oletetussa valtiorahoitteisessa hyvinvointialuemallissa toimeenpanna esim. kohdat "toteuttaa yhteiset koulutuspolut" tai "osoittaa riittävästi resurssia" tai "tarjotaan keskitetysti avoimia teknologisia alustoja, kehitysympäristöjä ja työkaluja". Yksittäisellä hyvinvointialueella ei ole valmiuksia näiden toimeenpanoon.

Etenemisjärjestyksessä mahdollistajat tulee pitkälti toteuttaa ensin, ja kun ne on saatu onnistuneesti toteutettua, niin sitten voidaan edetä Tavoitteisiin 1-3.

Tietojohtamisen ei tulisi olla projektimaista hankerahoituksella hoidettua toimintaa, vaan dynaamisesti kehittyvä kompetenssialue, jonka kehittämiseen panostetaan systemaattisesti ja jatkuvasti.

Tietojohtamisen teknologia kehittyy nopeasti. Kansallisella strategiatasolla ei voida kiinnittyä tiettyyn teknologiaan.

Jalonen Marika
PHHYKY